

напрямів наукових досліджень є, зокрема, визначення правової природи права оренди землі. Крім того у контексті нашого дослідження важливо звернути увагу на особливості припинення права оренди землі, зокрема дослідити підстави та порядок припинення права оренди землі. З урахуванням того факту, що оренда землі регулюється, насамперед, нормами земельного законодавства: Земельним кодексом України, Законом України «Про оренду землі», то, окрім правового регулювання власне земельно-орендних відносин, важливе місце має забезпечення охорони земель, наданих в користування на умовах оренди. Зокрема, важливе значення має дослідження проблем оренди землі у контексті сталого розвитку. Аналіз цих питань дозволяє краще зрозуміти сутність права оренди землі та ефективніше застосовувати його у практичній діяльності. Важливим напрямом сучасних наукових досліджень є вивчення особливостей реалізації права оренди землі в умовах ринкової економіки. У зв'язку зі зміною економічних умов в українському суспільстві, з'явилися нові підходи до розуміння оренди землі та побудови ефективної системи земельних відносин. Вивчення цих питань дає змогу розглянути проблеми, що виникають у процесі здійснення права оренди землі, та розробити ефективні механізми їх вирішення. Таким чином, наукові дослідження права оренди землі є надзвичайно важливими, оскільки дозволяють краще зрозуміти сутність та особливості інституту оренди землі, а також розглянути його в контексті сучасних соціально-економічних та екологічних викликів.

Список використаних джерел

1. Шульга М. В., Анісімова Г. В., Багай Н. О., Гетьман А. П. Земельне право України : підручник. Київ : Юрінком Інтер, 2004. 368 с.
2. Землі сільськогосподарського призначення: права громадян України : науково-навчальний посібник / за ред. докт. юрид. наук, проф. Н. І. Титової. Львів : ПАЮ, 2005. 368 с.
3. Дремлюга К.О. Підстави набуття прав на землю громадянами України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. Київ, 2010. 210 с.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ ДЕОКУПАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

Книш Віталій Васильович,
доктор юридичних наук, професор кафедри
конституційного, міжнародного та адміністративного права

У науці міжнародного публічного права та вітчизняного українського права виділяли з 2014 року та виділяють по даний час наступні способи деокупації тимчасово окупованих територій України, зокрема:

- 1) радикальні міжнародно-правові шляхи вирішення російсько-українського конфлікту;

2) конформістські та помірковані способи вирішення конфлікту між Росією та Україною;

3) реінтеграція територій як спосіб вирішення російсько-українського конфлікту.

Далі слід розглянути кожен із зазначених варіантів.

1) *Радикальні міжнародно-правові шляхи вирішення російсько-українського конфлікту.* При цьому, систематизація та узагальнення прогнозів українського експертного середовища дає змогу виділити можливі сценарії розвитку російсько-українського конфлікту: сценарії радикального характеру («тотальна війна», «відтинання»), сценарії конформістського та поміркованого характеру («сателітність», «заморожування», «ні війни, ні миру») та сценарій реінтеграції.

Розглянемо сценарій «тотальної війни». Як зазначає С.В. Кононенко, тотальність є загальною та всеосяжною змобілізованістю суспільства й держави задля воєнної перемоги. Тотальна війна є винятково оборонною війною за виживання. Тотальна війна потребує: постійної готовності; мобілізації та об'єднання навколо військових цілей всіх елементів суспільного життя (політичного, економічного, технологічного, культурного); консолідуючої пропаганди; одноосібного та відповідального управління; максимально можливої економічної самодостатності.

Сценарій «тотальної війни» можливий за умови прийняття керівництвом Росії рішення про початок відкритої воєнної агресії з метою отримання сухопутного коридору в Крим чи доступу до свого воєнного контингенту в Придністров'ї. Україна буде позбавлена вибору можливостей врегулювати конфлікт у Донбасі миром і буде змушена захищати свою незалежність, використовуючи всі наявні ресурси.

В свою чергу сценарій «відтинання» або «стіни» передбачає остаточну відмову України від окупованих територій і повний розрив з ними. Подальша історична доля цих територій цікавитиме Україну лише з точки зору забезпечення її власної безпеки. Можливість реалізації цього сценарію базується на наявності значного ментального розриву між певною частиною жителів тимчасово окупованих районів Донбасу та більшістю українського суспільства.

На думку О. Резнікова та С. Дрьомов, в Україні реалізація сценарію «відтинання» полягає в зміні територіального устрою країни, що може бути досягнуто наведеними нижче шляхами:

1. Проведення всеукраїнського референдуму. Варто зазначити, що в разі «відтинання» тимчасово непідконтрольних територій ратифікаційний референдум набуває ознак конституційного, оскільки в ст. 133 Конституції України наведено вичерпний перелік адміністративно-територіальних одиниць, які входять до складу України. Тому утворення нової адміністративнотериторіальної одиниці, її виведення зі складу України потребує внесення відповідних змін до вказаної конституційної норми.

2. Зміна меж Донецької та Луганської областей. Цілком очевидним є те, що зміна території України має бути пов'язана з ліквідацією чи зміною меж відповідних областей, адже непідконтрольними українській владі є лише частина Донецької та Луганської областей. З огляду на це вбачаються можливими кілька варіантів розв'язання цієї проблеми: зменшення Донецької та

Луганської областей за рахунок відтинання непідконтрольних українській владі територій із перенесенням обласних центрів у інші міста; ліквідування Донецької та Луганської областей шляхом передачі підконтрольних українській владі територій Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областям; утворення на підконтрольних українській владі територіях нової області.

3. Наділення Верховної Ради України повноваженнями щодо вирішення питання про зміну території України. Чинні станом на сьогодні нормативно-правові акти України не можуть забезпечити ефективною та швидкою реалізації сценарію «відтинання» непідконтрольних територій. Це зумовлено недосконалістю встановлених законодавством України процедур, нагальною потребою гармонізації системи чинних нормативно-правових актів, якими врегульовано суспільні відносини в цій сфері.

2) *Конформістські та помірковані способи вирішення конфлікту між Росією та Україною.* Одним з таких є сценарій «сателітності». Сценарій «сателітності» передбачає пошук способів сепаратного миру з Росією на вигідних для неї умовах, нехтування інтересів західних партнерів, визнання автономії Донбасу, відмова від повернення Криму. Такого типу примирення позбавить зовнішню політику Української держави значної частини незалежності та прив'яже її історичну долю до історичної долі Росії. Майбутнє обох держав, якщо воно знову стане спільним, навряд чи продемонструє щось відмінне від того, що раніше вже траплялося в історії цих двох народів, а шлях втрат, воєн і репресій повториться знову.

Як зазначають В.П. Горбулін, О.С. Власюк та Е.М. Лібанова, попри абсолютну і небезпечність, і неприйнятність, окремі фрагменти такого сценарію простежуються протягом нетривалого проміжку часу. Побіжними доказами можуть бути недовготривалі ускладнення під час Мінських перемовин, легке «забуття» кримської теми.

Наступний сценарій – «заморожування» конфлікту. Він полягає в «заморожуванні» конфлікту за зразком Придністров'я, Абхазії, Південної Осетії. В такому рішенні зацікавлена Росія, частина країн Євросоюзу і найбільш конформістські та проросійські шари європейського суспільства. Сутність такого врегулювання в тому, що постраждалі в результаті конфлікту райони, так звані «ДНР» і «ЛНР», залишаються у складі України, можливо, на умовах надання їм особливих владних повноважень. В.П. Горбулін, О.С. Власюк та Е.М. Лібанова визначають таку послідовність подій даного сценарію:

1. Припинення бойових дій на всій лінії фронту.
2. Відносна стабілізація соціально-економічної ситуації на окупованих територіях.
3. Подальша внутрішня легітимізація маріонеткових режимів ДРН та ЛНР у спосіб проведення неузгоджених з Україною виборів та інших заходів, спрямованих на суверенізацію чи входження до складу Росії.
4. Фактичне і офіційне представництво інтересів ДНР та ЛНР Росією в міжнародних форматах.
5. Фактична зміна предмету переговорів та переговорного формату: замість умов реінтеграції окупованих територій до складу України предметом переговорів стають умови укладення миру між Україною і Росією.

В свою чергу сценарій «ні війни, ні миру» або «обмеженої війни та перманентних переговорів» робить можливим досягнення максимального результату з найменшими жертвами, хоча й потребує багато часу, вміння і терпіння.

На думку В.П. Горбуліна, О.С. Власюк та Е.М. Лібанової, сценарій «ні війни, ні миру» передбачає:

- обмежену та стримувальну війну проти Росії та колабораціоністів на сході з метою завдати їм якомога більше демотивуючих втрат;
- постійний переговорний процес;
- нарощування військового потенціалу України та поступовий перехід від блокування противника до його витіснення;
- зростання інтенсивності міжнародних санкцій і дипломатичної ізоляції Росії;
- послідовне й кардинальне реформування українського суспільства;
- зближення з Організація Північноатлантичного договору (НАТО) і Європейський Союз (ЄС), а також формування низки оборонних союзів із частиною пострадянських та центральноєвропейських держав.

Утілення цього сценарію потребуватиме політичних умінь і моральної витримки, дій збройних сил швидкого реагування та спеціального призначення, гнучкої й креативної дипломатії. Необхідно констатувати, що наразі ми маємо справу саме із цим сценарієм щодо всіх тимчасово неконтрольованих Україною територій.

Як зазначає П.П. Гай-Нижник, з п'яти зазначених вище сценаріїв перший і останній розглядають розв'язання конфлікту воєнним шляхом і, по суті, відводять домінуючу роль «партії війни», хоча в першому сценарії ведення війни залежить від Росії, а у п'ятому – від України. Три інших сценарії розвитку українсько-російських відносин («стіни», «сателітності» та «заморожування») за своєю сутністю є сценаріями мирного врегулювання конфлікту, і саме від вибору тактики і стратегії влади України залежить реалізація будь-якого з них.

3) *Реінтеграція територій як спосіб вирішення російсько-українського конфлікту.* Сценарій вирішення конфлікту на Сході України та Криму шляхом реінтеграції територій виглядає найскладнішим, але з точки зору національних інтересів України, забезпечення довгострокової регіональної стабільності та цілей розвитку держави, виглядає найбільш прийнятним. Реінтеграція означає повернення тимчасово окупованих територій України, населення, що на них проживає, в єдиний конституційний простір України.

На думку П.П. Гай-Нижника, сценарій реінтеграції передбачає:

- спільне забезпечення сторонами конфлікту деескалації протистояння і демілітаризації регіону, повне виведення російських військ і сепаратистських збройних утворень, забезпечення повного контролю над цією територією України;
- інституційне забезпечення громадянського діалогу і формування консенсусу в суспільстві щодо реінтеграції постконфліктних територій;
- утворення Громадської ради у питаннях Донбасу та забезпечення постійних соціальних комунікацій з участю осіб «поза політикою»;

– узгодження в робочих групах та можливість прийняття нових законів про формування особливих районів з окремими адміністративними статусами – Північний Донбас і Південний Донбас (замість самопроголошених «ЛНР» та «ДНР»), а також вирішення питань про нове регіональне утворення на основі територій Луганської та Донецької областей, що не увійдуть до складу особливих районів;

– закріплення в Конституції України поняття «особливих районів», статус і повноваження яких має визначити закон про регіональне самоврядування (додатково до закону про місцеве самоврядування), що визначить їх повноваження щодо транскордонного співробітництва (без права на підписання міждержавних угод);

– проведення виборів до органів місцевого самоврядування в «особливих районах» та довиборів до Верховної Ради України в округах, де ці вибори не відбулися у 2014 році;

– досягнення домовленостей з представниками Північного та Південного Донбасу щодо приведення їх внутрішніх нормативно-правових актів у відповідність до закону про статус особливих районів та роззброєння парамілітарних утворень, що діють поза межами закону та не підконтрольні владі особливих районів;

– проведення виборів керівництва особливих районів згідно із Конституцією України та відповідними законами.

Варто згадати також про те, що 18 січня 2018 року був прийнятий Закон України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях», який відомий як закон про реінтеграцію Донбасу. У ст. 5 даного Закону закріплено, що для забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях органи державної влади та їх посадові особи, діючи на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією України та законами України:

1) вживають заходів для захисту прав і свобод цивільного населення;

2) здійснюють із додержанням міжнародних зобов'язань України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, принципів і норм міжнародного права політико-дипломатичні, санкційні та інші заходи з метою відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно визнаного державного кордону;

3) вживають заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації;

4) розвивають із залученням ресурсів держави та міжнародної допомоги оборонний і безпековий потенціал України з метою відсічі збройній агресії Російської Федерації;

5) використовують механізми двосторонньої міжнародної співпраці, міжнародних організацій та міжнародних судових інстанцій з метою збереження та посилення санкцій, що застосовуються щодо Російської Федерації членами міжнародного співтовариства.

Отже, за умов, що склалися в українському суспільстві в цілому і на території Донецької та Луганської областей зокрема, цей план реінтеграції

Донбасу неухильно орієнтує на відновлення цілісності соціального організму України та протидію тим чинникам, що вже зробили розкол суспільства реальністю. План реінтеграції можливо реалізувати лише за безумовного домінування «партії миру».

Отже, радикальними міжнародно-правовими шляхами вирішення російсько-українського конфлікту є: сценарій «тотальної війни» (характеризується відкритою воєнною агресією зі сторони Росії, посиленою мобілізованістю України), сценарій «відтинання» або «стіни» (характеризується остаточною відмовою України від окупованих територій і повним розривом з ними).

Конформістськими та поміркованими способами вирішення конфлікту між Росією та Україною є: сценарій «сателітності» (характеризується сепаратним миром між Росією та Україною, визнанням автономії ЛНР та ДНР, відмовою від повернення Криму), сценарій «заморожування» конфлікту (характеризується залишенням ДНР та ЛНР у складі України, наданням їм особливого статусу), сценарій «ні війни, ні миру» або «обмеженої війни та перманентних переговорів» (характеризується стримувальною війною проти Росії, постійним переговорним процесом, нарощуванням військового потенціалу України).

Реінтеграція територій як спосіб вирішення російсько-українського конфлікту характеризується виведенням російських військ і сепаратистських збройних утворень з окупованих територій, формуванням громадянського діалогу, забезпеченням постійних соціальних комунікацій, закріпленням в Конституції України поняття «особливих районів», проведенням виборів до органів місцевого самоврядування в раніше окупованих районах.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СПЕЦІАЛЬНОГО ОРГАНУ ДЕРЖАВНОГО ЕКОЛОГІЧНОГО КОНТРОЛЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

Кобецька Надія Романівна,
докторка юридичних наук, професорка,
професорка кафедри трудового, екологічного та аграрного права

Відповідно до ст. 377 Закону Республіки Польща від 27.04.2001 р. про охорону довкілля (*ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska*) до державних органів охорони довкілля відносяться органи Інспекції охорони довкілля (*Inspekcja Ochrony Środowiska*). Інспекція охорони довкілля не єдиний, однак найважливіший орган контролю в галузі охорони довкілля в Польщі, який уповноважений також до застосування юридичної відповідальності, зокрема, адміністративної. Як і в Україні, Інспекція охорони довкілля в Польщі є органом, що розглядає справи про адміністративні правопорушення, пов'язані з порушеннями вимог екологічного законодавства, та застосовує адміністративні стягнення. У випадку виявлення діянь, що мають характер кримінальних правопорушень, Інспекція зобов'язана направити матеріали, в яких задокументовані відповідні факти, до слідчих органів.